

Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu

Arkadiusz Myrcha

DPK-I.053.6.2024

Warszawa, 17 grudnia 2024 r.

Pan

dr hab. Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na wystąpienie z dnia 5 sierpnia 2024 r., znak II.519.433.2024.KM, z prośbą o odniesienie się do zdiagnozowanej luki w przepisach, polegającej na braku jednoznacznego określenia, na którym z organów, w sytuacji procesowej, gdy postanowienie o zastosowaniu zakazu opuszczania kraju wydał w postępowaniu przygotowawczym prokurator, lecz zostało ono uchylone przez sąd po rozpoznaniu zażalenia podejrzanego, ciąży obowiązek poinformowania Straży Granicznej o uchyleniu tego środka zapobiegawczego, oraz o rozważenie zainicjowania odpowiednich działań legislacyjnych w tej sprawie, uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

W kontekście przywołanego w piśmie stanu faktycznego oraz relewantnych przepisów nie sposób podzielić poglądu Pana Rzecznika, że z jednej strony obowiązek zawiadomienia Straży Granicznej o uchyleniu przez sąd zastosowanego przez prokuratora środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju (na skutek zażalenia podejrzanego) spoczywa zarówno na sędzi, jak i na prokuratorze, jak i tego, że obowiązujące regulacje nie normują jednoznacznie, na którym z organów, w opisanej sytuacji procesowej, ciąży taki obowiązek.

W świetle obowiązujących przepisów oraz faktu, że to organ wydający orzeczenie podejmuje kroki zapewniające jego wykonanie, przyjąć należy, że w przywołanej sytuacji procesowej organem tym będzie sąd.

Po pierwsze konkluzja ta wynika z treści § 351 ust. 7 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. *Regulamin urzędowania sądów powszechnych* (Dz. U. z 2024 r. poz. 867, dalej: „RUSP”), którego prawidłowa wykładnia nie powinna budzić wątpliwości. Przepis ten stanowi, że o uchyleniu lub zmianie środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju zawiadamia się niezwłocznie Straż Graniczną. Unormowanie to nie różnicuje fazy postępowania karnego, w której sąd ma obowiązek dokonać zawiadomienia, a więc stosownie do reguły wykładni *lege non distinguente* odnosi się również do uchylenia lub zmiany środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju w toku postępowania przygotowawczego.

Zwracam przy tym uwagę, że przepis ten umieszczony jest w Rozdziale 3 RSUP „Stosowanie środków zapobiegawczych i postępowanie z osobami pozbawionymi wolności”. Nie może być zaś wątpliwości, że to „stosowanie” dotyczy także „stosowania” tych środków w ramach kontroli instancyjnej w toku postępowania przygotowawczego. Zgodnie z ogólną regułą rozstrzygnięć sądu odwoławczego (art. 437 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U.2024.37, dalej „k.p.k.” w związku z art. 465 § 1 k.p.k.) sąd rozstrzygający zażalenie prokuratora na zastosowanie konkretnego środka zapobiegawczego w postępowaniu przygotowawczym może przecież nie tylko uchylić to postanowienie, ale także je zmienić, stosując na przykład, zamiast zastosowanego przez prokuratora poręczenia majątkowego, zakaz opuszczania kraju. W związku z tym wydaje się, że nie budzi wątpliwości, że w takiej sytuacji procesowej to na sądzie będzie wtedy spoczywał doręczenia odpisu takiego postanowienia Straży Granicznej (art. 351 § 1 RSUP vs. § 197 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. *Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*, Dz. U. z 2023 r. poz. 1115).

Nie sposób przy tym zgodzić się z poglądem zaprezentowanym w wystąpieniu, jakoby obowiązek zawiadomienia przez prokuratora Straży Granicznej o treści orzeczenia wydanego przez sąd wynikał z art. 256 k.p.k., stanowiącego, że nadzór nad prawidłowością wykonania środków zapobiegawczych sprawuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym – także prokurator. Przepis ten odnosi się bowiem do wykonania nałożonego i obowiązującego środka zapobiegawczego. W doktrynie jako przykład podaje się nakazanie przez prokuratora Policji sprawdzenia stosowania się podejrzanego do

nakazów wskazanych w art. 276 k.p.k. (T. Grzegorzczak [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz, Warszawa 2014, art. 256). Pojęciowo nie jest możliwe sprawowanie nadzoru nad prawidłowością wykonania środka zapobiegawczego, który nie jest stosowany.

Przedstawiony przez Pana Rzecznika w piśmie problem sprowadza się przy tym nie do prawidłowości stosowania środka zapobiegawczego, lecz do zawiadomienia o tym, że środek nie jest już stosowany wskutek jego uchylecia.

Źródłem obowiązku prokuratora zawiadomienia Straży Granicznej w opisanych wyżej przypadkach nie można doszukiwać się w roli prokuratora jako gospodarza postępowania przygotowawczego. Ogólne reguły związane z tą rolą zawarte są w art. 326 § 1-3 k.p.k. Dają one prokuratorowi uprawnienie do nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym w zakresie, w jakim sam go nie prowadzi i nakładają na prokuratora obowiązek czuwania nad prawidłowym i sprawnym przebiegiem całego nadzorowanego przez siebie postępowania. W celu realizacji tego obowiązku nadano prokuratorowi kompetencje do nadzoru procesowego nad Policją i innymi organami dochodzeniowymi. Takich uprawnień nadzorczych prokurator nie ma jednak wobec sądu, bowiem to sąd, w zakresie określonym w ustawie procesowej, może uchylać bądź zmieniać orzeczenia prokuratora wydane w postępowaniu przygotowawczym.

Innymi słowy postulowane w nadesłanej korespondencji działania prokuratora, polegające na zawiadomieniu Straży Granicznej o zmianie bądź uchyleniu przez sąd środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju, nie polegałyby na realizacji roli gospodarza postępowania przygotowawczego, lecz na naprawianiu uchybienia innego organu procesowego, polegającego na zaniechaniu realizacji przez niego obowiązku prawnego.

Po drugie, co równie istotne w kontekście zasadności ewentualnych zmian legislacyjnych w postulowanym przez Pana rzecznika kierunku podkreślić należy, że Kodeks postępowania karnego nie zawiera przepisów wprost normujących (przesądających), kto (który organ) jest upoważniony do wykonywania decyzji procesowych. Oczywiście jest, że każdy organ wykonuje decyzje wydane przez siebie. Wynika to z dyrektyw (reguł) instrumentalnego nakazu. Obok reguł kolizyjnych jeszcze jeden podzbiór reguł ma

bowiem za zadanie dbałość o skuteczne działanie prawa: właśnie reguły inferencyjne, oparte na wynikaniu instrumentalnym norm z norm. W skład systemu prawa wchodzi bowiem, co oczywiste, nie tylko normy wprost sformułowane pod postacią przepisów prawnych, ale także i te, które są ich instrumentalnymi konsekwencjami. Innymi słowy prawodawca, jako podmiot racjonalny, nie może „chcieć”, aby obowiązywała norma bezpośrednio nakazująca wykonanie czynu C, a nie obowiązywała norma, która nakazywałaby czynić wszystko to, co jest warunkiem przyczynowo koniecznym zrealizowania C (reguła instrumentalnego nakazu) (w tym zakresie zob. Marzena Kordela – *Teoria prawa Zygmunta Ziemińskiego* [w:] *Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna*, Tom IV, 2015, Numer 1, s. 230-249).

Z racji bezpośredniości oraz ich skutków tym bardziej zasada ta dotyczy środków zapobiegawczych, które przecież wprost ingerują w podstawowe dobra prawne przynależne jednostce (wolność, prawa majątkowe) w zakresie, w którym jest to niezbędne dla celów postępowania karnego. Powyższe oznacza, że uchylene lub zmiana środka zapobiegawczego powinny być zatem natychmiast wykonane przez organ, który dokonał tego uchylene/zmiany, w tym również przez organ drugiej instancji.

Z uwagi na powyższe przyjąć należy, że zmiany legislacyjne w obrębie poruszonej materii nie są konieczne.

Mając jednak na względzie wagę zagadnienia uprzejmie informuję, że odpowiednie komórki podległe Ministrowi Sprawiedliwości wystąpią do prokuratorów i sędziów z informacją o obowiązujących przepisach w sygnalizowanej kwestii.

Liczę na przychylne przyjęcie powyższych wyjaśnień.

Z wyrazami szacunku

Arkadiusz Myrcha

Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/